

tenen. Ja, om 't wel te verstaan, mogen we zelfs de werkingen uit de geestelijke wereld niet bepalen en beperken tot de menschen, maar moet ingezien, dat ook de dragers van het natuurlijke leven de werking van de engelen ondergaan kunnen. Denk slechts aan het badwater te Bethesda. Ontleding van het gehele samenstel dezer inwerkingen is ons niet gegeven. Ongetwijfeld breiden deze inwerkingen van de geestenwereld zich veel verder uit dan wij vermoeden, en gissingen baten hier niet. Wat ons niet openbaard is, kan niet door onze fantasie worden aangevuld. Daaraan mogen we ons zelfs niet overgeven. Maar op wat ons openbaard is, zal elk onzer, en bij zijn blik op de historie, en bij de beoordeeling van zijn omgeving, en bij zijn eigen geestelijke ontwikkeling, scherpelijk letten. Wie dit niet doet, sluit moedwillig het oog voor licht, met hooger doel hem geschenken.

Dr. A. K.

"Een Doopspraak bij den Vader"

Mijne kinderkens, ik schrijf u deze dingen, opdat gij niet sondigt; en indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een Voorspraak bij den Vader, Jesus Christus, den rechtvaardige.

1 Joh. 2: 1

De twee getuigenissen, het ééne van den apostel Paulus dat „Jesus ook voor ons bidt“, en het andere van den apostel Johannes, dat we in Jesus „een Voorspraak bij den Vader hebben“, staan dicht bij elkander, maar ze verschillen toch. Ze staan dicht bij elkaar, omdat beide doelen op Jesus' voorbede voor zijn geloovigen, maar ze verschillen, omdat hetgeen de apostel Johannes betuigt, slechts ziet op één bepaalde voorbede, een voorbede van een geheel eigen karakter.

Het geval waarop de apostel Johannes doelt, is het geval dat ge in zonde viert nu uw wedergeboorte en nu uw bekeering.

De apostel uit zeer diep op. Zelfs doet hij de zeer sterke uitspraak: „een iegelijk die uit God geboren is, die doet de zonde niet“. Een uitspraak nog verscherpt door deze andere: „en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren“. Achter de bekeering ligt u zonde. En daarom: „indien wij zeggen dat wij geen zonde hebben, zoo verledien wij ons zelve, en de waarheid is in ons niet“. Met die achter ons liggende zonde nu breekt ge in uw bekeering, en door uw toebereiding tot Jesus wordt ze ganschelijk verzoend. Maar dan moet het ook vaststaan, dat „een iegelijk die in Jesus blijft, niet meer sondigt“. Of ook omgekeerd, gelijk er in 1 Joh. 3: 6 staat: „een iegelijk die zondigt, die heeft hem niet gezien en heeft hem niet gekend“.

Natuurlijk is zonde hier genomen als bewuste, gewilde afkeer van God, opkomend uit het boose karakter van ons hart. Zulk een zonde nu woelt vóór de bekeering in elk kind van Adam, maar zulk een zonde is in de waarachtige bekeering afgesneden. Niemand, die tot waarachtige bekeering kwam, heeft na zijn bekeering ooit zulk een zonde gerondigd. Dat kan niet.

Heel iets anders daarentegen is de vraag, of er ook in het kind van God geen zonde kan overblijven die hij, tegen zin en wil in, zich voel nastrepen. En dan belijden we met onze Christenismen, dat we in dit leven het niet verder brengen dan tot een klein beginnel der nieuwe gehoorzaamheid. En hieruit nu komt de zielskweeling op, waaronder ook Paulus zoo pijnlijk geleden heeft, en die hem deed nitoeroepen: „Zoo vind ik dan deze wet in mij, dat als ik het goede wil, het kwade mij bijlijgt, o, ik, ellendig mensch, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods“. Een zielskweeling, die dan tenslotte weer uitkomt vindt in de juichkreet: „Ik dank God door Jesus Christus mijnen Heere“.

En juist op ditselfde nu komt ook de apostel Johannes neer, als hij in zijn zendbrief aan heel de Christenheid toeroept: „Mijne kinderkens, indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een Voorspraak bij den Vader, Jesus Christus den Rechtvaardige“.

Gedoeeld wordt hier dus op een bepaald geval. Niet op algemeen nood of verlegenheid, en zelfs niet op algemeen zondig bevinden, maar alleen en uitsluitend hierop, dat een kind van God, een wedergeborene en bekeerde, zich klaarkijk bewust kan worden, in deze of in die aangelegenheid een zonde te hebben gepleegd, en zich nu in zijn gemadestast voelt aangerand.

Geen ogenblik komt 't in den apostel op, met de naderkende zonde een luchthartig spel te drijven. Het diep-onheil zelfbesef, dat we tot aan onzen dood toe met zonde behebt blijven, en dat we ons daarvoor niet te verontrusten hebben, is in lijflichten strijd met al wat de apostel Johannes, onder Geestes leiding, te boek stelde en ons achter liet. Hij kon het zich niet anders voorstellen, of een kind van God dat in eenige nootsonde verviel, is in angst, kent geen rust, zint op uitkomst. En aan desulken nu is het, dat hij zoo innig deelneemend schrijft: „Mijne kinderkens, indien iemand gezondigd heeft, bekleem u dan daarover geen doodelijke zielsangst. Voor wie zich waarachtiglyk verzoemoedigt, is ook hier uitkomst. Immers we hebben een Voorspraak bij den Vader, Jesus Christus den Rechtvaardige“.

En liet nu wel op, er staat niet: Jesus Christus die in zijn bloed al uw zonde verzoend heeft. Dat paste hier niet. Er is hier toch geen sprake van den principieelen overgang in den toestand van een verdoemelijk zondaar in den eerestaat van een kind van God. Die overgang is buiten Golgotha ondenkbaar. En daarvan geldt wat ook Johannes in 1 Joh. 1: 7 belijdt: „Het bloed van Jesus Christus, zijnen Zoon, reinigt ons van alle zonde“.

Maar zijt ge nu herboren, zijt ge gerechtigd, zijt ge van al uw zondenschuld verlost en verzoend, dan komt heel iets anders aan de orde, t. w. de nasleep van uw ouden mensch en het toch weer zondigen tegen zin en wil in. En hiervan nu komt ge alleen af, omdat ge bij Jesus hoort, omdat ge in zijn mystieke Lichaam besloten zijt, en omdat uw heerlijk Hoofd u met al zijn andere leden na zich trekt. Het is Jesus Christus de Rechtvaardige, die u als rechtvaardige ten eeuwiggen uren inleidt, en die daarom, als voor een lid van zichzelf, voor u een Voorspraak is bij den Vader.

En zeg nu niet: de Vader zelf heeft mij lief, dat kan ik zelf van mijn God bidden. Dit is

zoo niet. Tegenover u, zoo dikwijls ge u met zonde bevelt weet en voelt, blijft de Vader altoos de Hoogheilige, en daarom kunt ge in dit uw gebed niet zelf aan Hem aansluiten. De genade schuilt juist hierin, dat in Jesus Christus als in den Zoon Gods Godzelf u nadert, maar u nadert in uw menselijke natuur, en daarom doen kan, wat de Vader nimmer kon, hoewel de Hoogheilige toch u nadert in uw door zonde onheilge existentie. Daar zit 't mysterie van heel het Evangelie in. Daarom kan de Zoon, wat de Vader niet kon, en is de Zoon voor ons de Voorspraak bij den Vader.

Maar juist waar 't hier op een enkele zonde doelt, wijst dit apostolisch woord dan ook op een zeer bijzondere toenadering van Jesus in zijn heiligheid tot u, die nog op aarde sonde-nood kent. Immers zal Jesus in een bepaald geval van sonde-nood (en er staat immers: „indien iemand gezondigd heeft“) voor u opkomen, dan ligt hierin ook opgesloten, dat Jesus van dit bepaalde zondegeval kennis draagt, en blijkt hier op de meest stellige wijze, in wat persoonlijk betekenissen uw Heere en uw Heiland zich tot u bevindt. Er blijkt toch uit, dat hij u persoonlijk kent; dat hij kennis draagt van uw leven en van wat er in dat leven voorvalt; dat het tot hem doordringt zoo er in uw leven een zondig geval voorkomt; en dat hij, als ge in zulk een geval verkeert, u niet aan u-zelf overlaat, maar u op zijn hart draagt, voor u strijdt tegen satan, voor u treedt als uw pleitbezorger, en als uw Voorspraak vergiffenis voor u inroept bij den Vader, en tegelijk met die vergiffenis sterking van heilige kracht, om u, komt weer de Verzoeker, van den Boose te verlossen.

In hoeverre de menselijke natuur van den Christus in haar verheerlijken staat zulk een persoonlijke kennisneming toelaat, weten we nog niet. Wel weten we, dat nu reeds hier op aarde de kennisneming van wat op zeer verren afstand geschiedt, ons mogelijk is geworden op een wijze, die onze vaders voor volstrekt onmogelijk zouden hebben gehouden. Tot wat kennisneming de verheerlijkte menselijke natuur in den Christus in staat is, blijft dus een open vraagstuk. Maar ook al hadden we met onze vaders hier alleen aan den invloed van de Goddelijke op de menselijke natuur in den verheerlijken Heiland te denken, het apostolisch getuigenis: „indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een Voorspraak bij den Vader“, geeft ons de zalige vertroosting, dat onze Heiland ons een iegelijk persoonlijk kent, en in onze sielsnooden met ons worstelt, en dit stemt tot eeuwig dank.

Dr. A. K.

Amsterdam, 31 Mei 1912.

Met bijzondere ingenomenheid is ook door ons de tijding vernomen, dat Dr. A. Noordt benoemd is tot hoogleraar in de Theologische faculteit te Utrecht.

De lange tijdsruimte, die verloop tusschen de indiening der voordracht door Curatoren en de beslissing der Regeering, had wel eenige spanning veroorzaakt. Het was een bekend geheim, hoe van verschillende zijden alles op haren en snaaren was gezet om deze benoeming te voorkomen. Dat verzet ging deels uit van hen, die bezwaar hadden tegen het standpunt van Dr. Noordt tegen opzichte van de Schriftcritiek, maar deels ook van Confessionele zijde, omdat men geen Gereformeerde in den zin van een lid der Gereformeerde Kerken in de Theologische faculteit eener Rijksuniversiteit als hoogleraar wilde zien optreden. Zelfs beweert men, dat van laatstgenoemde zijde niet onduidelijk werd te kennen gegeven, dat het doorzetten dezer benoeming de sympathie voor dit Ministerie aanmerkelijk verzwakken zou en de gevolgen hiervan in 1913 wel te merken zouden zijn. Doch hoe dit ook zij, het was zeker een daad van moed van den Minister, dat hij Dr. A. Noordt aan H. M. de Koningin ter benoeming heeft voorgedragen. Hij heeft daardoor recht gekregen op onze openlijke dank.

Want door deze benoeming is een einde gemaakt aan het ostracisme, dat dusver tegen de Gereformeerden aan de Rijksuniversiteiten werd geëoefend. Al is het juist, dat de Hervormde Kerk voor de opleiding van haar predikanten inzonderheid gebruik maakt van de Theologische faculteit der Rijksuniversiteiten, en al is het daarom wel te begrijpen, dat men van Hervormde zijde met leede oogen ziet, dat iemand, die niet tot de Hervormde Kerk behoort, met het geven van het onderwijs in deze Theologische faculteit belast wordt, toch kan dit voor de Regeering geen oorzaak wezen om leden van andere Kerken van het Hoogleraarschap aan de Rijksuniversiteiten buiten te sluiten. De Regeering staat tegenover de Kerken op neutraal standpunt; de Theologische faculteiten aan de Rijksuniversiteiten staan officieel met niet één Kerk in verband; ze dienen uitsluitend en alleen om wetenschappelijk onderwijs in de Theologie te geven, en voorzover de Kerken zelf van dit onderwijs gebruik willen maken en het ontbrekende in dit onderwijs willen aanvullen, kunnen ze dit doen door zelf daarnaast kerkelijke hoogleraren aan te stellen. Indien dit de wettelijke positie van de Theologische faculteiten aan onze Rijksuniversiteiten is, dan volgt hieruit ook, dat de Regeering bij hare benoeming niet in de eerste plaats vragen mag, tot welke Kerkgenootschap een hoogleraar behoort, maar of hij als wetenschappelijk man bekend staat, en of hij naar het oordeel der Regeering de gewenschte man is voor dezen kathedraal.

Intusschen heeft de Regeering tot dusver zich niet aan dezen regel gehouden. Er geschiedde wel eens een benoeming buiten de Hervormde Kerk, maar dan kwam dit voor deel gewoonlijk ten goede aan de Remonstrantsche Kerk. Van de benoeming van een „Gereformeerde“ was daarentegen nimmer sprake. Natuurlijk niet, omdat onder de „Gereformeerden“ geen mannen waren van hoog-wetenschappelijke naam, — er waren onder hen, die voor elke Universiteit tot een siersaad zouden geweest zijn — maar omdat men een „Gereformeerde“ per se niet wilde. Het was alsof de „Gereformeerden“ voor zulk een benoeming niet in aanmerking mochten komen.

Aan deze voor de Gereformeerden on-

waardige en smadelijke positie heeft Minister Heemskerk een einde gemaakt. Want nu met Dr. A. Noordt is de toevertrouwd gebroken is, die de Theologische faculteit voor de Gereformeerden afsloot, zal ook in het vervolg wel de weg openstaan voor „Gereformeerden“ om tot hoogleraar aan de Theologische faculteit te worden benoemd. Dat bedoelden we, toen we schreven, dat we den Minister dank brengen, dat hij aan het ostracisme tegenover de Gereformeerden een einde heeft gemaakt. Het ging toch niet aan, dat de Regeering een zoo belangrijk groep van ons volk uitsloot van de benoeming aan een instelling, die van het Rijk uitgaat.

Niet minder verheugt het ons in de tweede plaats, dat het besteld Gereformeerde element, nu niet in kerkelijken maar in confessionele zin genomen, door de benoeming van Dr. Noordt tot Utrecht versterkt is geworden. De Hervormde Kerk heeft onder haar kerkelijke hoogleraren ook nooit een plaats gegund aan de Gereformeerde richting. Haar keuze viel steeds op ethischen, evangelischen of modernen. En het is wel een beschamend voorbeeld voor de Hervormde Kerk, dat de Regeering zorg moet dragen, dat aan de Theologische faculteit ook vertegenwoordigers der Gereformeerde richting optreden. In Utrecht is thans de Theologische faculteit in haar meerderheid Gereformeerd geworden. En waar te Utrecht de groote meerderheid van de a. s. predikanten der Hervormde Kerk wordt opgesteld, zal dit voor de verdere ontwikkeling van de Hervormde Kerk van het grootste gewicht blijken. Wie de opleiding der predikanten in handen heeft, beslist voor een goed deel over de toekomst der Kerk. En niets zou ons meer verheugen, dan wanneer in de Hervormde Kerk het Gereformeerde element zóó versterkt werd, dat ook van deze Kerk een krachtige actie op ons volksleven uitging, die aan het Calvinisme ten goede kwam.

Deze benoeming ook hare schaduwzijde voor onze eigen Kerken heeft, verheelen we daarom niet. Om de katheders aan de School onzer Kerken en aan de Theologische faculteit onzer Vrije Universiteit te bezetten, hebben we onze mannen van wetenschap zelf noodig. Zoo ruim voorzien zijn we niet, dat we gaarne, wat we zelf zoo uitnemend gebruiken kunnen, aan de Rijksuniversiteiten afstaan. Zelfs bij deze benoeming doet dit bezwaar zich reeds gevoelen, want de School onzer Kerken zal straks wel geroepen worden een opvolger te benoemen voor Prof. M. Noordt, en wie zou daarvoor meer aangewezen zijn geweest dan zijn zoon?

Maar al ontveinen we de ernstige moeilijkheden niet, die aan de benoeming van Gereformeerden aan de Theologische faculteit der Rijksuniversiteiten verbonden zijn, toch neemt dit niet weg, dat we de daad van de Regeering op hoogen prijs stellen. En wat Dr. A. Noordt zelf betreft, wenschen we hem met deze benoeming van harte geluk en spreken we de hoop uit, dat hij aan Utrechts Hoogeschool nog jarenlang zijn hooge taak met ere mag vervullen.

In de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika is eenige moeite ontstaan over de vraag, hoe men het Avondmaal zal bedienen. Tot dusverre was men evenals in onze Kerken gewoon, dat het Avondmaal gebruikt werd zittende aan de Avondmaals-tafel; doch enkele predikanten hebben, omdat het aantal tafels te groot werd, de gewoonte ingevoerd, dat de communicanten niet aan de Avondmaals-tafel aanzitten, maar op hun plaats blijven, en de predikant dan rondschot met brood en den beker laat rondgaan.

Naar aanleiding hiervan werd ons het volgende schrijven gezonden:

Aan de Red. De Herald, Amsterdam.

Mijnheer!

Voor ruim 25 jaren ben ik met uw nuttig blad bekend, en een getrouw lezer daarvan. Met innige belangstelling heb ik dan ook van tijd tot tijd kennis genomen van uw strijd voor de Gereformeerde leer en beginselen. Ik ben daarom zoo vrij om u beleedelijk te verzoeken, uw gevoelens te geven met betrekking tot de avondmaalskwestie alhier. In verschillende gemeenten in onze Ned. Gr. Kerk in Zuid-Afrika is het gebruikelijk om de Avondmaalsbediening met één tafel af te doen. Om de tafel (voor den preekstoel) staan 3 of 4 rijen banken, waarop de communicanten (seg ongeveer 200) aanzitten, en dan verder worden zij op hunne zitplaatsen met het brood en beker bediend. Wel te verstaan, een zeker deel van de kerkbanken wordt speciaal voor die gelegenheid, met witte lakentjes, daartoe afgesonderd en aangewezen.

Als redenen voor deze verandering wordt aangevoerd dat het nu veel stichtelijker toegaat, de heele gemeente blijft bij 't einde, en dat de gemeente op deze wijze (met één tafel, en 1 of 2 toespoken bij de tafel) beter gevoelt en beoefent de gemeenschap der heiligen in de gemeenschap met Christus.

Tot nog toe heb ik voor mijn gemoed daar ernstig bezwaar tegen. Ik vrees o.m. dat vele onwaardigen, nu zoo, gemakkelijk de Bonds-zegelen gebruiken, daar zij anders niet de vrijmoedigheid zullen hebben om op te staan en aan de tafel te gaan aanzitten. Het zal mij daarom zeer aangenaam wezen, als u in De Herald uw gevoelens hierover geven wilt. De Heere verleen u daartoe genadiglijk het licht des Heiligen Geestes, opdat zijn Naam ook door dat schrijven verheerlijkt worde!

Met verschuldigde hoogachting, heil- en zegenbede,

Uw dm. dienaar,

D. J. du Toit.

Dal Josaphat, Paarl, Zuid-Afrika.

Tevens werd ons toegezonden een nummer van de Stemmen des Tijds, een Zuid-Afrikaansche blad onder redactie van Dr. S. J. du Toit, waaruit blijkt, dat enkele leden om deze verandering zelfs geruimen tijd het Avondmaal reeds niet meer gebruiken, en tal van bezwaren tegen deze nieuwe wijze van Avondmaalsviering worden ingebracht, o.a. dat men zoodoende den naam

van het Avondmaal, de Instelling van Christus, het voorbeeld der Apostolische Kerk, de Inzetting der Hervormers, de verordening der Dordtsche vaders, het heerlijk Avondmaalsformulier, de Avondmaalsgezangen en het aansniten aan het Hooger Avondmaal (d. w. z. de Bruloftsmaal van het Lam) verwerpt.

Nu zij in de eerste plaats opgemerkt, dat de wijze, waarop tegen dit nieuwe gebruik de strijd gevoerd wordt, ons niet juist voorkomt. Tot het eigenlijke wezen van het Sacrament doet het er niet toe, of men het Avondmaal zittende aan een tafel ontvangt, of dat men het gebruikt op zijn zitplaats. Door van zulk een ondergeschikte quaestie het wezen van het Avondmaal te maken, doet men aan de betekenis van het Avondmaal tekort. Onze Gereformeerde vaders hebben dan ook nooit geoordeeld, dat het zittende aan een gemeenschappelijke tafel tot het essentiële van het Avondmaal behoorde en daaromtrent steeds zekere vrijheid gelaten, als zijnde dit een „middelmatige zaak“. Te Genève zelf, waar Calvin den eeredienst ordende, was het zelfs nooit gebruik, aan den Avondmaalsdisch aan te zitten, maar had men de zoogenaamde „wandclende communie“, waarbij ieder gemeentelid van zijn plaats opstond en dan staande, uit de hand des Dienaars brood en wijn ontving. In andere Gereformeerde Kerken was het wederom gebruikelijk, dat men den schotel met brood en den beker rond liet gaan langs de zitplaatsen der leden. En Calvin waarschuwt er met ernst tegen, wegens dit verschil in ceremonie elkander niet te veroordeelen, omdat dit alles het wezen van het Sacrament niet raakt. Zeker is het daarom af te keuren, wanneer men om zulk een verschil van ceremonie het Avondmaal niet meer wil gebruiken en daarin zelfs een ontheiliging van het Sacrament ziet.

Ook het praktische bezwaar door Dr. Du Toit aangevoerd, dat daardoor onwaardigen lichter aan het Avondmaal zullen deelnemen, achten we niet juist. Indien de banken, waar de communicanten zich neer zetten, daarvoor aangewezen zijn, spreekt het wel vanzelf, dat de „onwaardigen“, die zich daar nederzetten, toch wel evenmin bezwaar zullen hebben om eventueel aan het Avondmaal te gaan aanzitten. Wel zou de vraag kunnen rijzen, of het toezicht bij het Avondmaal op deze wijze even gemakkelijk kan worden uitgeoefend. Als de ouderlingen bij den disch plaats nemen en ieder van zijn plaats moet opstaan en aan den disch zich neerzetten, is het zeker gemakkelijker controle te oefenen, dan wanneer de communicanten op hun zitplaatsen blijven zitten.

Geheel anders staat de vraag echter, of we aan de wijze van Avondmaalsviering, die in onze Gereformeerde Kerken in Nederland gebruikelijk is, uit symbolisch en liturgisch oogpunt niet de voorkeur geven. In dat opzicht zijn we het met Dr. Du Toit eens, dat het zittende aan een gemeenschappelijke disch zeker het meest overeenkomt met de oorspronkelijke instelling van het Avondmaal en ook het best uitdrukt, wat het Avondmaal ons voor oogen stellen wil. We kunnen dit niet beter aantoonen, dan door hier over te nemen wat Dr. A. Kuiper in zijn studie over „Onze Eeredienst“ over deze quaestie geschreven heeft:

Men kan niet zeggen, dat het aanzitten aan den disch voor de viering van het Heilig Avondmaal volstrekt noodzakelijk is; maar wel bevestigt het zich als de meest gewijde vorm van bediening van het Avondmaal aan. Reeds de instelling spreekt hier zoo sterk. Het Avondmaal is ingesteld bij het Pascha-maal. Voor de viering van dit Pascha-maal had Jesus vooraf alles in de Opperzaal doen bereiden. Hij zat met zijne discipelen niet aan een willekeurigen disch, maar aan den disch die onder Israël voor het gebruik van het Pascha was ingesteld. Die plechtigheid van het Pascha-maal, die terugloopt op Israels verlossing uit Egypte, was tevens een symbolische profetie van de verlossing, die het Lam Gods aan 's Heeren volk zou aanbrengen; en dit Pascha-maal werd, blijkens de overlevering, onder leiding van het gezinshoofd aan de gezinsfamilie gevierd. Het was dus niet toevallig, dat de Heere met zijn jongeren aan een disch, aan een tafel, aanzat. Het was Pascha. Alle man in Israël was gebonden, om alsoo het Pascha te vieren. Ook Jesus onderwierp zich aan die ordening des Heeren en ging er zijn jongeren in voor. Het was alsoo gevolg en uitvloeisel van de in Israël bestaande ordening, dat Jesus dien avond zich met zijn jongeren in de opperzaal terugtrok; dat in die opperzaal de disch gereed stond; dat Jesus zich met zijn jongeren om die tafel schaarde; en dat, in verband hiermee, de instelling van het Sacrament des Avondmaals aan den Pascha-disch heeft plaats gevonden. Wel was de plechtigheid van het Pascha voltooid, eer Jesus tot de instelling van het Avondmaal overging, maar de Heere deed het dan toch rechtstreeks in aansluiting aan den Paaschdisch, en zonder van den Paaschdisch te zijn opgestaan.

Ook wat we in Paulus' schrijven aan de kerk van Corinthe lezen geeft zekerheid, dat in de eerste Gemeenten, onder leiding van de apostelen, het eerste Avondmaal aan een disch lag gevierd. Paulus toch vergelijkt de Offermalen in de afgodtempels met den heiligen disch, en spreekt daarbij tweemaal van een tafel. De tafel der duivelen stelt hij tegen de tafel des Heeren over. Bij de meeste heidensehe tempels toch was een zaal, waar de offeraar zijn verwanten en vrienden kon noodden, om hetgeen van het offer aan hem ten goede kwam, saam met hen te gebruiken. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot zulk een feestmaal van een familielid of vriend gevolg te geven. En met het oog hierop nu zegt de apostel, dat zulk een afgodisch feestmaal een tafel der duivelen was, insover in elken afgod satan zichzelf verheerlijkt, en tegenover deze tafel der duivelen plaatste hij nu de tafel des Heeren en schrijft het aan de kerk van Corinthe: „Ja, ik zeg dat hetgeen de Heidenen offeren, zij wil niet dat gij het gebuikt. Ook de eerste bekeerlingen hadden uiteraard vroeger zeer dikwijls aan zulke feestmalen aangesloten, en ook nadat ze tot Christus bekeerd waren, zagen velen er geen bezwaar in, aan de noodiging tot